

บทบาทครูกับการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในศตวรรษที่ 21

The Teacher's Role and Creating a Positive Learning Environment in the 21st Century Classroom

พิมพาพิญ ทอังกิ่ง^{1*}
Pimpapan Thongking^{1*}

¹ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, pimpapan.t@gmail.com
(Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University)

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “บทบาทครูกับการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในศตวรรษที่ 21” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทครูและแนวทางการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น “ครู” ต้องปรับบทบาทมาเป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ค้นพบด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิดการเรียนการสอนแบบ Teach Less, Learn More และยึดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยมีครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรม การจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในทางกายภาพ ได้แก่ ลักษณะของห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในทางจิตวิทยา ได้แก่ 1) บรรยากาศที่อบอุ่น (Warmth) 2) บรรยากาศที่เป็นอิสระ (Freedom) 3) บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) 4) บรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือ (Respect) 5) บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) และ 6) บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) ทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ: บทบาทครู บรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวก ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

This article on “The teacher's role and creating a positive learning environment in the 21st century classroom” aims to analyze the teacher roles and strategies in creating a positive learning environment. The teachers need to change their roles and become “a coach” or “a facilitator” in order to provide autonomous learning and to support effective learning by the concept of “Teach Less, Learn More”, where the learners participate actively in realistic materials with practical support from the teachers. Furthermore, the classroom physical learning environment, such as teaching materials and characteristics of the classrooms, is considered in stimulating effective learning. The classroom psychological learning environment, e.g. warmth, freedom, challenge, respect, control, and success. These factors influence the learner in their development and achievement in which they are able to be effective learners.

KEYWORDS: Teacher's Role, Positive Environment Classroom, 21st Century

**Corresponding author, E-mail: pimpapan.t@gmail.com โทร. 084 041 5289*

Received: 27 November 2019 / Revised: 28 February 2020 / Accepted: 14 April 2020 / Published online: 30 April 2020

บทนำ

ประเทศไทยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้คนไทยในอนาคตมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ และภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งยังต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ มีการเปลี่ยนบทบาทครู เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580, 2561)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น มีจุดเน้นเพื่อการสร้างคนให้มีปัญญาเพราะปัญญาของคนในชาติมีความสำคัญยิ่งกว่าทรัพยากรใดๆ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการ สร้างความรู้ด้วยตนเองและสามารถถ่ายโอนความรู้ นำความรู้ไปใช้ได้ ทั้งจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและศักยภาพของผู้เรียน เน้นการผสมผสานสาระการเรียนรู้หรือเน้นบูรณาการ ค้นคว้าจากแหล่งความรู้หลากหลาย ทั้งแหล่งความรู้ที่มีชีวิตและแหล่งความรู้ที่ไม่มีชีวิต สามารถพัฒนาปัญญาหลากหลายด้าน ตลอดจนมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง อีกประการสำคัญสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือการเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจากครูเป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในศตวรรษที่ 21 สิ่งสำคัญและจำเป็นที่ผู้สอนควรพึงปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน อีกประการ คือ การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก บรรยากาศที่ดีหรือบรรยากาศเชิงบวกจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดี มีความตั้งใจ ใช้เวลาในการเรียนเต็มที่ ในทางกลับกันบรรยากาศที่ไม่เหมาะสมจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่สนใจ ไม่ตั้งใจเรียน และอาจมีอคติที่ไม่ดีต่อผู้สอน สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2546) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

กรอบความคิด: ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st-Century Skill) คือ ทักษะต่างๆที่ผู้เรียนหนึ่งคนควรจะต้องมีเพื่อใช้ชีวิตให้อยู่รอดเมื่อเกิดและเติบโตมาในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ 16 ทักษะ (World Economic Forum, 2016) ดังนี้

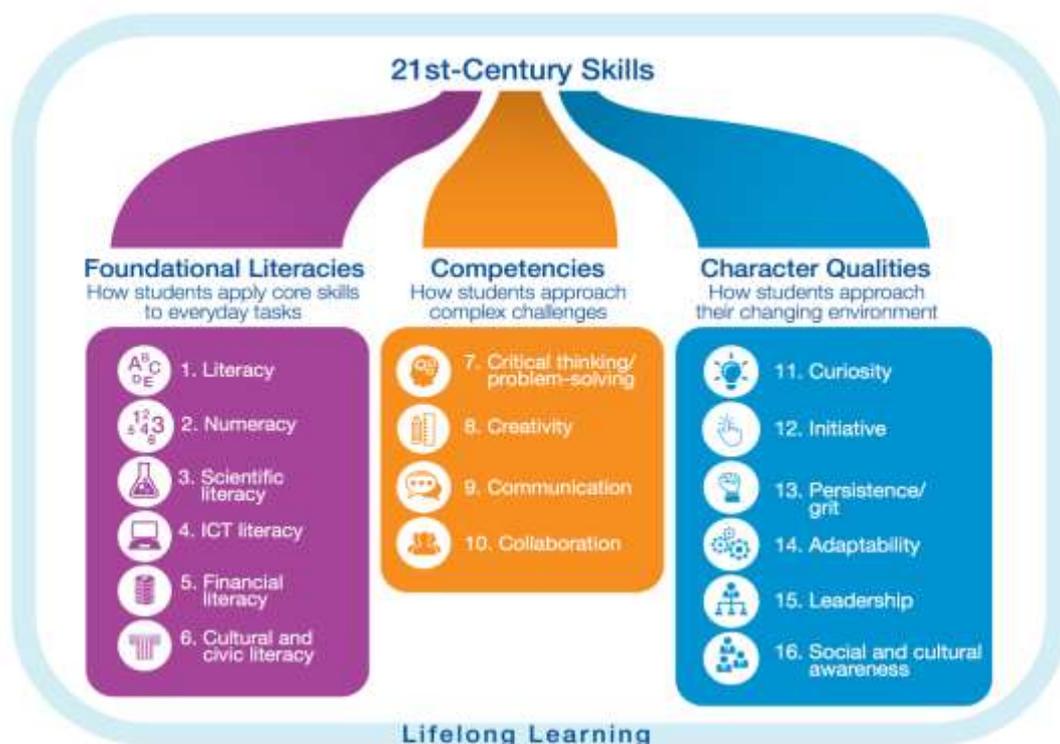
1. Foundational Literacies คือ กลุ่มทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับบริบทที่แตกต่างกัน ได้แก่ การใช้ภาษา (Literacy), การคำนวณ (Numeracy), การใช้เทคโนโลยี (ICT Literacy), การใช้วิทยาศาสตร์กับสิ่งรอบตัว (Scientific Literacy), การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม (Cultural & Civic Literacy) และการจัดการด้านการเงิน (Financial Literacy)

2. Competencies คือ กลุ่มทักษะที่ต้องนำมาใช้ในการจัดการกับปัญหาหรือความท้าทายที่ต้องเจอในชีวิต ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาให้ถูกจุด (Critical Thinking), การสร้างวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creativity), การสื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)

3. Character Qualities คือ กลุ่มทักษะที่ใช้ในการจัดการตัวเองกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity), การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative), ความพยายามในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Persistence/Grit), ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อม (Adaptability), ความเป็นผู้นำ (Leadership) และความตระหนักถึงสังคมและวัฒนธรรม (Social & Cultural Awareness)

โดย 6 ทักษะในกลุ่มที่ 1 นั้นคือ “ทักษะเฉพาะทางขั้นพื้นฐาน (Literacies)” ในบริบทต่างๆ ที่เจอได้ทั่วไปในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ส่วนอีก 10 ทักษะในกลุ่มที่ 2 และ 3 นั้นเป็นกลุ่มทักษะที่เกี่ยวข้องกับ “ทักษะการเข้าสังคมและอารมณ์ (Social & Emotional Learning)” เมื่อผู้เรียนมีทักษะครบทั้ง 3 กลุ่ม 16 ทักษะ ทักษะเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ซึ่งเรียกว่า “Lifelong Learning” หรือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ไม่ได้จบแค่ในห้องเรียน แต่เป็นการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ ทุกบริบทชีวิตของผู้เรียน

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องใช้กลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยกลยุทธ์การจัดชั้นเรียนอาจจัดทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งครูจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในชั้นเรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

รูปที่ 1 Students require 16 skills for the 21st century
ที่มา: World Economic Forum, 2016

แนวทางการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวก

โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สอง ที่ผู้เรียนต้องใช้ชีวิตหลายชั่วโมงในแต่ละวัน ดังนั้นจึงควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้คล้ายกับที่บ้านหรือดีกว่าที่บ้าน เพื่อให้ทุกคนในโรงเรียนมีความรู้สึกอบอุ่นเมื่อมาอยู่ร่วมกัน ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึกว่าอยากมาโรงเรียน มาแล้วมีความอบอุ่น สบายใจ อีกทั้งสนองความต้องการของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา บรรยากาศชั้นเรียนก็เช่นเดียวกัน นับว่ามีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตหรืออารมณ์ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ถ้าผู้เรียนมีสภาพจิตใจที่ดี อารมณ์แจ่มใส กระฉับกระเฉง มีความสนใจในการเรียน ย่อมช่วยเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

บรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวก อันเป็นบรรยากาศแห่งความสุขและส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ จะต้องประกอบด้วย ความเข้าใจในตัวผู้เรียนและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนให้สอดคล้องกัน ทั้งนี้การจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกต้องอาศัยทั้งบรรยากาศทางกายภาพที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกและเอื้อต่อการเรียนรู้ และบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เป็นความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้เรียน

สำหรับการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวก สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท (ทิมพันท์ เดชะคุปต์, 2558) ดังนี้

1. บรรยากาศทางกายภาพ (Physical environment)

เป็นลักษณะของบรรยากาศที่เกิดจากการจัดอาคารสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสภาพของผู้เรียน การจัดบรรยากาศทางกายภาพที่ตอบสนองผู้เรียนและการทำกิจกรรมต่างๆทำให้ผู้เรียนได้รับความสะดวกและดำเนินกิจกรรมด้วยความราบรื่นส่งผลให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ไม่รู้สึกว่ามี ความยุ่งยาก ทำให้ผู้เรียน

รักที่จะเรียนและเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น มีความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว การสร้างบรรยากาศทางกายภาพหรือบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดีของห้องเรียนมีผลต่อการเรียนการสอนและเจตคติที่ดีของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพเหมาะสม ได้แก่

1.1 ห้องเรียนมีสีสันท่าดูและเหมาะสม สบายตา อากาศถ่ายเทได้ดี ปราศจากเสียงรบกวน และมีขนาดกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน

1.2 ห้องเรียนควรมีบรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท

1.3 ห้องเรียนต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

1.4 สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่างๆ เช่น กระดาน จอรับภาพ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ สามารถเคลื่อนที่ได้และสามารถดัดแปลงให้เอื้ออำนวยต่อการสอนและการจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ ได้

1.5 ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น ให้ความเหมาะสมต่อการสอนวิธีต่างๆ ตัวอย่างเช่น เหมาะต่อวิธีสอนโดยกระบวนกลุ่ม วิธีบรรยาย วิธีการแสดงละคร เป็นต้น

2. บรรยากาศทางจิตวิทยาหรือบรรยากาศทางจิตใจ (Psychology environment)

เป็นบรรยากาศที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะการเรียนการสอนจะดำเนินอย่างมีชีวิตชีวาและราบรื่นนั้น ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้สอนกับผู้เรียนต้องมีความสัมพันธ์กัน และมีปฏิสัมพันธ์อย่างไม่มีการหวาดระแวงกัน ปราศจากการติและวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือทางไม่ดี เป็นบรรยากาศของการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ซึ่งทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศทางจิตใจร่วมกัน บรรยากาศทางจิตวิทยามีดังนี้

2.1 บรรยากาศที่อบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะคิดลองทำสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะผลที่ได้นั้นจะเป็นไปตามที่คิดหรือไม่ก็ตาม การสร้างบรรยากาศดังกล่าวสามารถทำได้โดยครูทำหน้าที่ ในการช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดความราบรื่นในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยอาจเข้าไปช่วยเป็นผู้ร่วมคิดในการทำปัญหาที่ยากให้ง่ายหรือลดความซับซ้อนลงแต่ยังคงให้เด็กได้ใช้ความสามารถของเขาในการเรียนรู้ โดยมีการสนับสนุนเสริมแรงและให้คำปรึกษาจากครู

2.2 บรรยากาศที่เป็นอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วยโดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกรังเกียจ เช่น หากนักเรียนทำงานผิดพลาด ครูควรให้นักเรียนได้พยายามคิดถึงสาเหตุของข้อผิดพลาดนั้น และให้นักเรียนได้ลองหาทางแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นด้วยตนเอง โดยมีครูคอยแนะนำให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจอยู่เสมอ

2.3 บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่กระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความอยากรู้ อยากเห็น อยากแก้ปัญหา อยากแสวงหาคำตอบ ซึ่งบรรยากาศดังกล่าว เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถที่จะแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมนั้นๆ ได้ และให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนได้ลงมือทำหรือตอบสนอง รวมทั้งการยกตัวอย่างความสำเร็จหรือสิ่งที่ดีที่ผู้เรียนเคยทำมาก่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความสามารถและเกิดความภูมิใจทำให้ไม่มีความกลัวที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

2.4 บรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ผู้สอนรู้สึกว่าคุณผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนรู้ได้ อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดการยอมรับนับถือตนเอง

2.5 บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบของห้องเรียน โดยผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบงานของตนเอง มีความตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน และออกจากห้องเรียน

ตลอดจนการแต่งกาย ภาษาท่าทาง วาจาที่ใช้มีความสุภาพและเป็นผู้มีสัมมาคารวะ ให้ตระหนักเสมอว่าการที่ผู้สอนมีความคุ้นเคยเป็นกันเองกับผู้เรียนนั้นเป็นสิ่งดี แต่ต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความเกรงใจและประพฤติในทางเหมาะสม ทั้งกาย วาจา และใจด้วย

2.6 บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่ความล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

บรรยากาศชั้นเรียนเป็นสภาวะการณ์หรือสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวผู้เรียน บรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกหรือบรรยากาศชั้นเรียนที่ดี จะสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ อยากรเรียนและเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากครูผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ดี ย่อมช่วยให้ผู้เรียนทุกคนรู้สึกถึงความสำคัญของตนเอง มีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองและรักการเรียนรู้ เป็นผู้ที่พร้อมจะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นบทบาทของครูในการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง

บทบาทครูในศตวรรษที่ 21

บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการเปลี่ยนไปของสังคมโลกและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งพรุ่งนี้เข้าสู่การดำเนินชีวิตของมนุษย์เราในทุกด้าน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “ครู” ต้องเปลี่ยนบทบาทเป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” ให้แก่ผู้เรียน และสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน คือ ต้องเปลี่ยนเป้าหมายจาก “ให้ความรู้” ไปสู่ “ให้ทักษะ” เปลี่ยนจาก “ครูเป็นหลัก” เป็น “ผู้เรียนเป็นหลัก” อีกทั้งสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสามารถของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2556) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้

1. ไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่เป็น “ผู้เรียน” เรียนพร้อมกับศิษย์ กล่าวสารภาพว่าไม่รู้ เพื่อให้ศิษย์ค้น
2. เรียนรู้พร้อมกับเพื่อนครู (PLC: Professional Learning Community) เรียนรู้จากการปฏิบัติ การทำหน้าที่ “ครูฝึก” การออกแบบการเรียนรู้ ฯลฯ
3. สร้างความรู้อันใช้เอง เพื่อทำหน้าที่ “คุณอำนวย” และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูและเผยแพร่เป็นผลงานวิชาการ
4. เรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโลก “เรื่องการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21”
5. เป็นนักรุก ออกไปใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน ในสถานประกอบการ ฯลฯ และในโลก
6. จัดให้ศิษย์เรียนรู้จากชีวิตจริง, PBL (Project-Based Learning), เรียนรู้จากการปฏิบัติ, เรียนรู้จากความซับซ้อนและไม่ชัดเจน

7. ส่งเสริมให้ศิษย์สร้างความรู้ขึ้นใช้เอง
8. ส่งเสริมให้ศิษย์เรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโลก
9. เป็นตัวอย่างและเสวนากับศิษย์ เรื่องความดี คุณธรรม จริยธรรม เชื่อมโยงกับเหตุการณ์จริง ชีวิตจริง

สำนักเลขาธิการคุรุสภา (2548) ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาว่าด้วยมาตรฐานความรู้ในการบริหารจัดการห้องเรียน ในการประกอบวิชาชีพครู ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีสมรรถนะในการบริหารจัดการห้องเรียนตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรฐานความรู้และสมรรถนะของครู ครูจะต้องมีความสามารถในการจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน และมีความสามารถในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน สมรรถนะของครูในการบริหารจัดการห้องเรียนประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. การมีภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของครูที่ปฏิบัติกิจกรรมในห้องเรียน

อันเป็นผลทำให้เกิดความกระตือรือร้นในตัวผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจในการเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภา ร่วมโพธิ์รี (2553) พบว่าครูที่มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้แสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น จะทำให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เกิดความรู้สึกว่าคุณค่ามีความสำคัญและเรียนด้วยความสบายใจ 2. การจัดการในชั้นเรียน คือ มีความสามารถในการบริหารจัดการในชั้นเรียน สร้างระเบียบวินัยในชั้นเรียน กำกับดูแลชั้นเรียน และการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ 3. การสื่อสารอย่างมีคุณภาพ คือ ความสามารถในการสื่อสารของครูในชั้นเรียน โดยการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้สอนและผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง 4. การประสานประโยชน์ คือ ครูผู้สอนจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ อันกำกับควบคุมดูแลให้ความช่วยเหลือ ควบคุมพฤติกรรม ชี้แนะแนวทาง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจ คอยช่วยเหลือและแก้ปัญหาของผู้เรียน รายงานผลการเรียน การแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และ 5. การใช้นวัตกรรม คือ ครูผู้สอนมีความสามารถในการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการในกระบวนการเรียนการสอน ผลผลิตสื่อที่ทันสมัย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ การใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูล การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการใช้บทเรียนสำเร็จรูป

อย่างไรก็ดี การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ ไม่ได้มุ่งเพื่อควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เพียงอย่างเดียว แต่มุ่งที่จะให้เกิดกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ครูจึงต้องทำหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Teach Less Learn More (TLLM) ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตของผู้เรียน โดยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองและลดการเรียนแบบท่องจำลง ด้านของผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะและจัดหารูปแบบวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จทางการเรียนและมีทักษะการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้สอนต้องสอนให้น้อยลงหรือ Teach Less แต่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้นหรือ Learn More นั่นเอง ผู้สอนต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น แม้บทบาทการสอนของผู้สอนจะน้อยลง แต่บทบาทที่เพิ่มมากขึ้น คือ ผู้สอนต้องมีการวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน เตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ และเตรียมคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (เวชฤทธิ์ อังกะภักทขจร, 2554) สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีกำลังใจในการเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นแต่เนื้อหาหรือความรู้ที่จะสอนเท่านั้น
2. สอนให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์และแนวคิดที่สำคัญมากกว่าการท่องจำ
3. สอนให้ผู้เรียนเตรียมพร้อมรับการทดสอบของชีวิต
4. สอนให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเข้าด้วยกัน
5. กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง
6. เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าผลสัมฤทธิ์เพียงอย่างเดียว
7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้คำถามเป็นตัวกระตุ้น
8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง
9. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ สร้างบรรยากาศ และจัดสถานการณ์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
10. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนในด้านความสนใจและความพร้อมต่อการเรียน
11. ควรใช้การประเมินผลที่หลากหลาย และเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อนำมาวิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของผู้เรียน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยูพเรศ ขาวฉ่ำ (2559) พบว่าบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Teach Less Learn More (TLLM) ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้สอนกลายเป็นผู้คอยชี้แนะและคอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ความรู้ที่ได้มีความคงทน

จะเห็นได้ว่าบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 เป็นบทบาทครูที่เปลี่ยนไปจากยุคก่อนโดยสิ้นเชิง ด้วยหลายสิ่งอย่างที่ผันแปรและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เฉกเช่นเดียวกับลักษณะนิสัยของมนุษย์ที่ย่อมเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย ครูยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ก็เช่นเดียวกันต้องรู้จักปรับตัว ปรับบทบาท ปรับวิถีทางการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระทางความคิดและกล้าทำสิ่งที่คิดออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม อันมีครูเป็นผู้สนับสนุนอยู่เคียงข้างเสมอ

บทสรุป

ห้องเรียนหรือชั้นเรียน เปรียบเสมือนแหล่งของการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน หากผู้สอนมีทักษะและใส่ใจในการจัดบรรยากาศชั้นเรียน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง นั้นหมายความว่า เมล็ดพันธุ์แห่งความรู้ในตัวผู้เรียนจะสามารถงอกเงยและเจริญเติบโตเข้มแข็งได้ การจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในศตวรรษที่ 21 นั้น “ครู” คือผู้มีบทบาทสำคัญ ครูต้องเห็นความสำคัญของการจัดบรรยากาศชั้นเรียนและดำเนินการโดยยึดประโยชน์สูงสุดที่เกิดแก่ผู้เรียนเป็นที่ตั้ง ซึ่งบทบาทของครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนบทบาทจากครูเป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” ให้แก่ผู้เรียน และยึดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง โดยมีครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้สอนไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ผู้สอนต้องจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในทางจิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วย 1. บรรยากาศที่อบอุ่น (Warmth) 2. บรรยากาศที่เป็นอิสระ (Freedom) 3. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) 4. บรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือ (Respect) 5. บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) และ 6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับความสุขในชั้นเรียน และทำให้เกิดพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ในชั้นเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ การที่ผู้เรียนจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่กล่าวมานั้น ผู้เรียนต้องมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข การเรียนรู้ที่มีความสุขนั้นเกิดขึ้นได้ หากผู้เรียนแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง ผู้สอนมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อผู้เรียนทุกคนอย่างทั่วถึง ผู้เรียนก็จะเกิดความรักในการเรียน รักในการค้นคว้าเพื่อค้นพบ และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2558). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 34-43.
- ยุพเรศ ขาวฉ่ำ. (2559). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Teach Less, Learn More โดยใช้สื่อการสอนแบบออนไลน์ร่วมกับการสอนแบบปกติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิภา ร่วมโพธิ์รี. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในโรงเรียนกับมาตรฐานคุณภาพสถานศึกษาด้านผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เวชฤทธิ์ อังกะภักทจร. (2554). การประยุกต์ใช้แนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 23(1), 1-11.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- World Economic Forum. (2016). *New vision for education: Fostering Social and Emotional Learning Through Technology*. Geneva: WEF.

ประวัติผู้เขียนบทความ

พิมพ์พัญ ทองกิ่ง

วุฒิการศึกษาสูงสุด: ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตร การสอน
และเทคโนโลยีการเรียนรู้ แขนงประถมศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง: อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน
สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มีความเชี่ยวชาญ: หลักสูตรและการสอน, การประถมศึกษา

